

Sofie Talpe
en Wannes Garrevoet

ICT koppelen aan taalvaardigheid, het leek ons een boeiende uitdaging om een traject uit te werken waar leidsters kennis zouden maken met enerzijds de principes van taalvaardigheidsonderwijs en anderzijds de mogelijkheden van ICT in de kleuterklas.

Het uitgangspunt was : uitlokken van taalproductie van kinderen. We gebruikten digitale foto's om de vertelvaardigheden van kinderen te stimuleren, om de woordenschat te vergroten en om het reflecteren op wat eerder had plaatsgevonden te versterken. We ondervonden dat taalstimulering met digitale foto's effectiever is als de kleuter actief betrokken wordt bij het tot stand komen ervan.

Terwijl kleuters over hun ervaringen vertellen, beschrijven ze voorwerpen, gebeurtenissen en verbanden. In hun eigen tempo en op hun eigen manier proberen ze betekenis te geven aan wat ze waarnemen en ervaren.

Verschillende activiteiten werden uitgetoetst, sommige in het BC "de fotograaf", andere als aanvulling op het lopende BC.

Bij de activiteiten hielden we rekening met de volgende taalvaardigheidsprincipes:

Taalvaardigheidsprincipes

1. Positief en veilig klasklimaat

- De kleuters kunnen zelf aan de slag met het fotoapparaat, in hun eigen omgeving, alleen, of met een vriendje, of met de juf. Zij kunnen dit in de veilige klasomgeving, maar ook een stapje verder: bij de naburige klas, in de tuin of misschien wel bij een ander bekend gezicht. Kleuters worden gestimuleerd om mensen aan te spreken, voordat zij met het fototoestel aan de slag gaan.
- De kleuter krijgt voldoende kans om zelf initiatief te nemen: er zijn eenvoudige fotograaf-opdrachten en ook enkele moeilijke. Er is voldoende uitdaging.
- De kleuters die de taal niet goed begrijpen, maken gebruik van de pictogrammen, de foto's, de afbeeldingen die aangeboden worden. Zo kunnen ook zij actief meedoen aan dit foto-project.
- Op het einde van de dag krijgen kleuters de kans, op hun eigen tempo, te vertellen over de foto's die ze die dag zélf genomen hebben.
- Doordat de kleuter zelf de favoriete foto mag kiezen of het verhaal vertellen dat past bij de zelf genomen foto's kunnen de juf en de andere kleuters

laten zien dat zij geïnteresseerd zijn in wat de kleuter zegt (luisterhouding, op ooghoogte, interesse tonen, non-verbaal laten zien dat je luistert, ingaan op wat de kleuter zegt).

- De kleuter kan zelf op zoek gaan, of met behulp van de juf, naar onderwerpen die hen interesseren of hen persoonlijk aanbelangen.
- Enkele kleuters zijn reeds bekend met het digitale fototoestel, hier gaan we uit van hun eigen kennis. Zij kunnen zelf aan de slag en hoeven de extra begeleiding niet.
- Als leidster hecht men meer belang aan de inhoud van de boodschap dan aan de vorm : de kleuter kan vrijuit vertellen, reflecteren. Het belangrijkste is dat hij zelf tot taalproductie komt.

2. Betekenisvolle, motiverende activiteiten :

- De activiteiten met de digitale fotocamera zijn zo gekozen dat zij opgebouwd zijn rond boeiende en zinvolle ontdekkingen.
- De activiteiten zijn een uitdaging, de kinderen worden aangesproken op hun competentiegevoel.
- De opdrachten zijn veelal 'open'. De kleuters kunnen zelf bepalen welk beeld zij maken.
- De kleuter kunnen veel handelen. Zij worden gestimuleerd om op ontdekking te gaan, binnen heel gevarieerde situaties.

3. Ondersteuning door interactie

Als de kleuters vertellen over de foto's die zij namen, over de activiteit die zij willen navertellen of het verhaaltje dat zij zelf samenstelden, kan de leidster veel ondersteuning bieden :

- veel herhalen, parafraseren (omschrijving geven van iets met andere woorden)
- gebruik maken van intonatie en mimiek
- goed articuleren
- zo vaak als mogelijk met de kleuter in persoonlijke interactie gaan → kansen op taalverwerving nemen toe naarmate de kleuter rechtstreeks en persoonlijk wordt aangesproken
- gebruik maken van mentale ankers – nieuwe taal verbinden met reeds gekende taal of ervaringen , eventueel aan de hand van foto's die de kleuters nam
- nagaan door vragen te stellen en door te reageren of de kleuter je goed begrepen heeft en of hij de kleuter juist begrijpt
- differentiëren in ondersteuning: trechter van open vragen naar meer gesloten vragen, naar voorzeggen, met behulp van de zelf gekozen foto's.
- het gedrag van de kleuter helpen sturen door de impulsiviteit te beperken
- de kleuter richten op de taak
- de kleuter ondersteunen in het zien van verbanden
- versterken van het competentiegevoel
- zorgen voor gepaste feedback
- gericht op de inhoud: richten op wat de kleuters zeggen

- de vorm onrechtstreeks verbeteren door in je reactie de juiste vorm te gebruiken

ICT

ICT in de kleuterklas?

Kleuterleid(st)ers trachten 'dag in dag uit' kleuters te stimuleren in hun ontwikkeling, hen uit te dagen nieuwe horizons te verkennen, ze op te voeden tot creatieve, taalvaardige, sociale, zelfredzame, expressieve kinderen die zich goed in hun vel voelen... Samen met collega's gaan zij samen op zoek naar **"Wat is goed kleuteronderwijs?"** en "Hoe kunnen we het nog beter doen?". Vanuit deze invalshoek bekijken we ook ICT in het kleuteronderwijs. Want niettegenstaande er geen enkele verplichtende regelgeving is die bepaalt dat ICT een plaats MOET hebben binnen het kleuteronderwijs, zijn we er sterk van overtuigd dat ICT een duidelijke meerwaarde kan bieden en kan **zorgen voor beter kleuteronderwijs!**

We worden in deze overtuiging gesterkt door wetenschappelijk onderzoek zoals onlangs gepubliceerd in 'de vier in balans monitor 2008' waaruit blijkt dat kleuters beduidend meer nieuwe woorden leren als digitale prentenboeken op een goede, aanvullende manier in de klas of thuis worden gebruikt. We geraakten nog meer overtuigd door de kleuterleid(st)ers die hun positieve ervaringen met ons wilden delen. Maar de grootste overtuiging komt ongetwijfeld uit de spontane enthousiaste reacties van de kleuters zelf. Met dit traject 'klik klik focus op taal' hopen we dat ook velen dezelfde positieve, enthousiaste reacties van de kleuters mag ervaren. We hopen dat dit een aanzet kan zijn om ICT (nog meer) te integreren in de klas.

Eindtermen ICT

Om de ICT-activiteiten te kaderen bestaan er (nog) geen 'ontwikkelingsdoelen ICT' voor de kleuterklas. We beschikken wel over de eindtermen ICT : algemene doelstellingen die leerlingen aan het einde van de basisschool moeten bereiken. Niets belet ons, het is in tegendeel zelfs raadzaam, om daar in de kleuterklas reeds aan te beginnen werken. Hieronder lichten we de eindtermen even kort toe en illustreren we hoe we binnen ons traject 'klik klik focus op taal' aan deze eindtermen zouden kunnen werken.

ET 1 : leerlingen hebben een positieve houding tegenover ICT en zijn bereid ICT te gebruiken ter ondersteuning van hun leren.

Uit het ontwikkelingsplan weten we dat 'positieve ingesteldheid' de basis is van ontwikkelingsgericht werken. Bij het werken met ICT bij jonge kleuters zal men er dus in de eerste plaats aandacht voor hebben dat zij zich emotioneel goed voelen, gemotiveerd zijn, plezier beleven, nieuwsgierig zijn, initiatief durven nemen, ...

We merkten binnen ons traject dat kleuters zeer enthousiast zijn om met het digitale fototoestel aan de slag te gaan. De enkeling die aanvankelijk wat schrik lijkt te hebben is snel overtuigd door het enthousiasme van z'n vriendjes. We merkten ook dat eens "het nieuwe" er wat af is het enthousiasme wat afneemt. In deze fase is het belangrijk dat we goede,

uitdagende opdrachten voorzien die nauw aansluiten bij de interesses en het niveau van de kleuters.

ET2 : de leerlingen gebruiken ICT op een veilige, verantwoorde en doelmatige manier.

Bij de start van het project worden de kleuters gewezen op de kwetsbaarheid van het materiaal. Er worden afspraken gemaakt zodat de kleuters goed weten hoe ze een fototoestel moeten bedienen.

Zo gebruiken we een "fotograaf-pet" en "het bedje van het fototoestel" : Enkel leerlingen die de fotograafpet op hebben mogen het toestel hanteren. Als ze het toestel niet meer gebruiken moet het worden terug gelegd in het bedje van het fototoestel.

We merken dat kleuters bijzonder handig zijn met het fototoestel en dat ze zelfs na een korte instructie reeds vlot aan de slag kunnen met het toestel. De kleuters verwoorden zelf welke foto's ze mooi en goed vinden, welke foto's nieten welke de aandachtspunten zijn om in de toekomst op een meer doelmatige manier mooie, goede foto's te nemen. B.v. De kleuters zeggen dat ze een foto niet mooi en goed vinden omdat een kleuter niet scherp op de foto staat omdat die op het moment dat de foto werd genomen bewoog. De kleuters verwoorden dat ze in de toekomst er op zullen letten dat de dingen die ze fotograferen niet te veel bewegen.

ET5 : de leerlingen kunnen ICT gebruiken om eigen ideeën creatief vorm te geven.

Digitale fotografie biedt heel wat kansen om creatief aan de slag te gaan. De kleuters kunnen zowel creatief zijn met de foto's (foto's inkleuren, collages maken, puzzels maken, ...) als bij het nemen van de foto's zelf (verkleiden, rollenspel, bijzondere posities, details, ...)

ET7 : de leerlingen kunnen ICT gebruiken bij het voorstellen van informatie aan anderen. + ET8 : de leerlingen kunnen ICT gebruiken om op een veilige, verantwoorde en doelmatige manier te communiceren.

Doorheen het hele traject staat talig omgaan met ICT centraal. Op deze manier werken we constant aan deze twee eindtermen.

De eindtermen ICT voor het basisonderwijs en de eerste graad van het secundair onderwijs worden doorgaans voorgesteld in "de ICT-diamant". Zes concretere kerndoelen rusten op twee vlakken met sociaal-ethische competenties (positieve houding, veilig, verantwoord, doelmatig) en leerprocesgerichte competenties (technische, instrumentele en procedurele vaardigheden). De eindtermen ICT zijn in het lager onderwijs vakoverschrijdende eindtermen. Ze vormen geen vak op zich, maar dienen geïntegreerd te worden in andere leerdomeinen, net zoals we in dit traject ICT en taalvaardigheid trachten te integreren.

Infrastructuur

Uiteraard is een digitaal fototoestel voor dit traject onmisbaar. We hebben ervoor gekozen om te werken met een digitaal kinderfototoestel van de fabrikant VTech omwille van de stevige behuizing en eenvoudige bediening. Ook qua prijs valt dit toestel goed mee. De kwaliteit van de foto's valt echter wat tegen. Als je later de foto's nog wil gebruiken (b.v. om een album af te drukken) dan kan je beter opteren voor iets meer volwassen toestel. In klassen waar een gewoon toestel gebruikt werd, merkten we dat kleuters hier zeer voorzichtig mee omspringen.

Daarnaast beschikken we in de klas over één computer waarop we foto's van het toestel kunnen afhalen, weergeven en printen. Het is leuk als de computer bruikbaar is in de vertelhoek, zo kunnen de kleuters tijdens een vertelmoment, aan de hand van foto's op de computer, honderduit vertellen.

Aan de slag ...

We beschrijven hier 2 activiteiten die we met de kleuters uitwerkten :

1ste : zelf een verhaal vertellen

De leidster vertelt aan de kleuters het eenvoudige boekje 'musti en de indiaan'. Na het voorlezen gaat ze met de kleuters in gesprek over het verhaaltje.

Op een tafel ligt allerlei materiaal van playmobiel, alles rond indianen : een wigwamtent, een totempaal, popjes, paarden, bomen, een kano, ...

De kleuters worden uitgedaagd om het verhaal in scène te zetten met playmobiel en foto's te nemen. Bij het nemen van elke foto wordt er overlegd : wat wordt uitgebeeld, hoe, wie neemt de foto, wie vertelt hier iets bij ...

Zo worden een 6-tal foto's genomen, door de kleuters zelf.
De leidster zet deze op de PC in een PPT, en laat de kleuters per foto zelf vertellen.

Bij de ene groep kleuters (taalzwakke kleuters) was er veel begeleiding nodig. De kleuters wilden wel spelen met het materiaal en er foto's van nemen, maar het was niet gemakkelijk om hen het verhaal te laten vertellen. Toch lukte het, met heel eenvoudige zinnen. Maar de kleuters waren héél trots toen ze zelf het verhaaltje vertelden op het einde van de activiteit, voor de andere kleuters.

De andere groep kleuters (taalsterke kleuters) was even gemotiveerd. Het verhaal bestond echter uit wel 10 foto's en was uitgebreid met een spectaculair jachttafereel. Daarvoor werden in de boerderij de koeien gehaald om met pijl en boog te schieten. Het verhaal was heel fantasierijk opgebouwd en de kleuters vertelden het heel geanimeerd.

Ook na deze activiteit wilden de kleuters de beelden bekijken, en vertelden ze het verhaal steeds opnieuw aan elkaar in de computerhoek.

2de : op stap met opdrachtenkaarten

De opdrachtenkaarten zitten in een fichebakje . De kleuters kunnen zelf kiezen welke opdrachten zij er uit nemen. De afspraak is wel dat zij nadien vertellen waarom zij juist die foto wilden nemen.

Opdrachten :

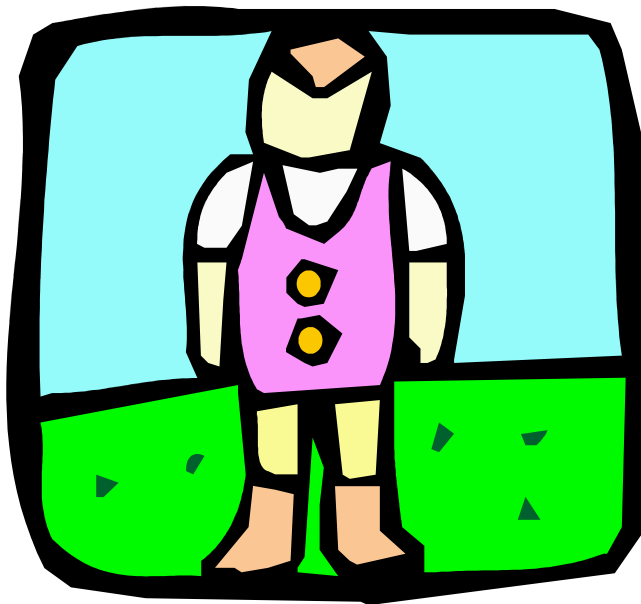
- fotografeer 3 dikke vrienden
- de knuffels van de klas
- alle voorwerpen die rood zijn
- 1,2,3 ... voorwerpen
- Iets uit de natuur
- ...

De kleuters mochten heel zelfstandig op stap. Met de fotograafpet op liepen ze als echte fotografen door de klas of de gang. Ze werden dikwijls aangesproken over wat ze aan het doen waren en dan vertelden ze trots hun opdracht. Op het einde van de activiteit konden ze goed verwoorden waarom ze juist die foto namen. Als fotograaf van de dag mochten ze dan ook één digitale foto uitkiezen om af te printen.

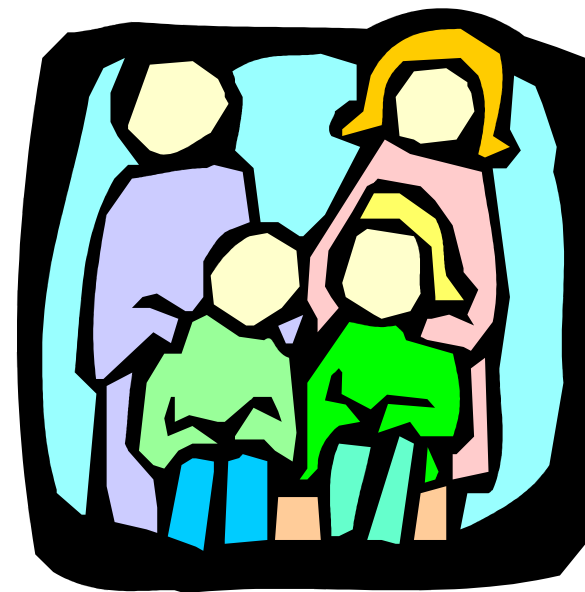
Foto1:zelf foto's nemen!	Foto2:Hierover wil ik iets vertellen ...
Foto3:Experimenteren met het fototoestel : niet bewegen	Foto 4:Een groepje kleuters die "model" staan
Foto5:"Neem eens een foto vanuit vogelperspectief"	Foto 6:Musti en de indiaan
Foto7:Een puzzel maken met een zelfgenomen foto	

Onder : opdrachtenkaartjes

Fotografeer één persoon

Fotografeer iets uit de natuur

Fotografeer een plaats op school

